

Maddi və mənəvi sərvətlərimiz və onların saxlanacağı yeri

Muzey maddi-mənəvi sərvətləri toplayan, öyrənən, öyrədən, nümayiş etdirən, qoruyub saxlayan, gələcək nəsillərə erməğan edən mədəni-maarif müəssisəsi, elm ocağıdır.

Mədəniyyətimizin, elmində, tariximizin, ədəbiyyat və incəsənətimizin toplanması, mühafizə edilib öyrənilməsi və yayılması işində muzeylərin rolu əvəzsizdir. Çünki muzeylər insanların dünyagörüşünün formalaşmasında və inkişafında, onların mədəni, mənəvi, bədii tərbiyəsində əhəmiyyətli işlər görürlər.

Azərbaycan torpağının gözəl guşələrindən biri olan qədim Naxçıvan diyarı ədəbiyyat, mədəniyyət və incəsənət mərkəzidir. Bu qədim diyar tarixi abidələri, Azərbaycan ədəbiyyatına, mədəniyyətinə, incəsənətinə verdiyi nəhəng simaları ilə haqlı olaraq fəxr edir. XII əsr Azərbaycan memarlıq məktəbinin banisi və yaradıcısı Əcəmi Əbubəkir oğlu Naxçıvani, şairə Heyran xanım, Qönçəbəyim xanım, böyük maarifpərvərlər M.T.Sidqi, E.B.Sultanov, Q.Şərifov, realist rəssam B.Kəngərli, yazıçı-dramaturq C.Məmmədquluzadə, H.Cavid, tarixi romanlar ustası M.S.Ordubadi, ədəbiyyatşünas alimlərdən - akademik M.C.Cəfərov, filologiya elmləri doktoru, professor Ə.Şərif, A.Zamanov, dünyada görkəmli dövlət xadimi kimi tanınan,

Azərbaycan xalqını, onun mədəniyyətini, ədəbiyyatını, elmini yüksəklərə qaldıran, millətini, xalqını ürkədən sevən Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev və başqaları Naxçıvan şəhərində dünyaya göz açmış, yaşayıb-yaratmış, özlərindən sonra böyük bir irs qoyub getmişlər.

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev qədim Naxçıvan diyarına çox yüksək qiymət verərək demişdir:

"Naxçıvan böyük sənətkarlar yetirmiş bir torpaqdır, həmişə böyük şəxsiyyətlərlə fərqlənmiş və bu şəxsiyyətlər - alimlər, münəccimlər, şairlər, memarlar, dövlət xadimləri olmuşlar. Naxçıvan həmişə Azərbaycanın yüksək ziyalı yetişdirən bir diyarı olmuşdur."

Naxçıvan Muxtar Respublikasında muzey və muzeyşünaslıq işinə çox əhəmiyyətli, lazımlı bir iş kimi yanaşılmış, muzey quruculuğu işinin təşkili geniş vüsət almışdır.

Muxtar Respublika Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tabeliyində çox qiymətli və zəngin eksponatlara malik olan müxtəlif növ 23 muzey fəaliyyət göstərir.

Elm, ədəbiyyat, mədəniyyət, incəsənət xadimlə-

rinin, yazıçı və şairlərinin, müstəqil Azərbaycan Respublikasının azadlığı, qorunub mühafizə edilməsi uğrunda qəhrəmanlıqlar göstərən vətəndaşlarımızın xatirəsini əbədiləşdirmək və daim yad etmək məqsədilə açılan muzeylər insanlara xidmət edir. Muzey əməkdaşları muzeyə gələn tamaşaçılara dolğun, hərtərəfli məlumat verirlər.

Naxçıvan Muxtar Respublikasında Azərbaycan ədəbiyyatının klassiklərini, həmçinin müasirlərimizin həyatını, yaradıcılığını öyrənmək və öyrətmək, geniş təbliğ etmək, ədəbi-mədəni irsimizi toplamaq, qoruyub saxlamaq, daha da zənginləşdirmək məqsədilə Azərbaycan hökuməti 1966-cı ildə Naxçıvanda Azərbaycan Ədəbiyyatı muzeyinin açılmasına qərar verdi. Böyük demokrat yazıçı, məşhur "Molla Nəsrəddin" satirik jurnalının redaktoru Cəlil Məmməd-quluzadənin anadan olmasının 100 illik yubileyinin Naxçıvan şəhərində qeyd olunduğu gün, 1967-ci il iyun ayının 12-də muzeyin rəsmi açılışı oldu, muzeyə Cəlil Məmməd-quluzadənin adı verildi.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri Vasif Talibovun xüsusi diqqət və qayğısı sayəsində muxtar respublikamızda yenidənqurma və quruculuq işləri aparılır, uzun müddət fəaliyyət göstərən mədəni-maarif müəssisələrimiz təmir olunur. Məhz bunun bariz nümunəsidir ki, bizim muzeydə də əzəmətli, gözəl bir bina verilmis, 18 avqust 2008-ci il tarixdə hörmətli sədrin iştirakı ilə muzeyin açılışı olmuşdur.

2 mərtəbə və 3 zaldan ibarət olan muzey ekspozisiyası xronoloji ardıcılıqla Azərbaycan ədəbiyyatının keçmiş dövrlərdən başlayaraq müasir dövrümüzdə qədr keçdiyi yolu özündə əks etdirir.

Muzey fəaliyyətə başladığı ilk gündən tamaşaçıların rəğbətini qazanmışdır. Xalqımızın maddi-mənəvi sərvətini qoruyub saxlamaq, ədəbi-bədi irsimizi təbliğ etmək məqsədilə muzey əməkdaşları bir çox işlər görmüşlər.

Əməkdaşlarımız görkəmli elm, mədəniyyət, incəsənət alimlərlə, ədəbiyyatşünas alimlərlə, yazıçı və şairlərlə əlaqə saxlayır, daim axtarışda olur, toplama, tədqiqat işləri aparır, fondu və ekspozisiyanı zənginləşdirmək məqsədilə ədəbiyyat profilli kitabları fonda toplayır, mətbuatda elmi məqalələrlə çıxış edirlər.

Hazırda Azərbaycanda, eləcə də onun ayrılmaz bir parçası olan qədim Naxçıvan diyarında fəaliyyət göstərən muzeylərdə maddi-mədəniyyət nümunələrinin toplanması və işlənməsi prosesi "Azərbaycan Respublikası muzey sərvətlərinin və muzey kolleksiyasının uçotu və mühafizəsinə dair 2008-ci il tarixli təlimat" əsasən həyata keçirilir. Təlimat Azərbay-

can Respublikasının muzey fondunun tərkibinə daxil olan muzey əşyalarının vahid uçot, elmi inventarlaşdırma, mühafizə və bərpa sistemini yaratmaq məqsədilə hazırlanmışdır.

Həmin təlimata əsasən muzeylərdə aparılan bütün uçot-mühafizə sənədləri Azərbaycan dilində, latın qrafikası ilə yazılır.

Muzeyə daxil olan bütün əşyalar sənədləşdirilir. Əşyanı muzeyə daxil etmək üçün fond-satınalma komissiyası üzvləri ilə birlikdə xüsusi mütəxəssislər dəvət olunur, əşyalar aktlaşdırıldıqdan və baxıldıqdan sonra bir ay müddətində daxilolma kitabında və ayrı-ayrı inventar kitabında qeyd olunur.

Baş inventar kitabı yazılmadan əvvəl nömrələnilir, qaytanları, imzaları, Naxçıvan Muxtar Respublikası Mədəniyyət və Turizm nazirinin və direktorun möhürü ilə təsdiq olunur.

Baş inventar kitabında əşyalara qısa təsvir verilir. Əşyanın sira nömrəsi, yazıldığı tarix, sənədin nömrəsi, yazılma tarixi, kim tərəfindən verilməsi, müəllifi, adı, əlyazma, yaxud avtoqrafla olması, ədədi, materialı, ölçüsü, tamlığı, hansı şübhəyə aidliyi, inventar nömrəsi, saxlanma yeri göstərilir.

Muzeyimizin fonduna daxil olan eksponatlar baş inventar və ayrı-ayrı elmi inventar kitablarında işlənmis, eksponatlara elmi təsvir verməklə Azərbaycan Respublikasının Milli Mədəniyyət Əmlakının Dövlət Mühafizəsi Şəhadətnamələri, pasportlar, kataloqlar tərtib edilmişdir.

Fondda neqativ fondu yaradılmış, əşyaların şəkli çəkilmiş, pasportların üzərinə vurulmuşdur. Neqativlər ayrı-ayrı yığılaraq üzərləri yazılmış, neqativ kitabında qeyd olunmuşdur.

Muzeyin daxilolma - baş inventar kitabında mövcud olan eksponatlar şübhələrə ayrılmışdır. Bu bölmələrə çap əsərləri, fotolar, əlyazmalar, sənədlər, təsviri və təbii qənd əsərləri, xatirə əşyaları, nişanlar daxildir.

Muzeyə daxil olan eksponatlar komplektləşdirilmiş, görkəmli elm, mədəniyyət, incəsənət, ədəbiyyat xadimlərinə, yazıçı və şairlərə şəxsi fondlar yaradılmışdır.

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin dövlətçilik və ictimai-siyasi fəaliyyətindən bəhs edən "Heydər Əliyev fondu", Naxçıvan teatrının yaranmasının 125 illik yubileyi ilə əlaqədar "Muzeydə Naxçıvan Dövlət Dram Teatrının fondu", dahı Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin, yazıçı-dramaturq Cəlil Məmməd-quluzadənin, Hüseyin Cavidin, ədəbiyyatşünas alimlərdən Əziz Şərifin, Məmməd-cəfər Cəfərovun, Abbas Zamanovun, Lətif Hüseyin-

zadənin, Yavuz Axundzadənin, İsa Həbibbəylinin, xalq yazıçı-şairlərindən Hüseyin İbrahimovun, Məmməd Arazın, şair İslam Səfərlinin, şairə-dramaturq Kəmalə Ağayevanın həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş fondlar muxtar respublika ziyalılarına xidmət edəcəklər.

Muzey əşyaları-çap əsərləri, əlifba kataloqu ilə şkaflara yığılır, fotolar, sənədlər, əlyazmalar elmi cəhətdən işlənilir, tarixləri müəyyənləşdirilir, qovluqlara yığılaraq nömrələnir, qaydasında saxlanılır.

Fəaliyyət göstərdiyi illər ərzində muzeyimizin fonduna bir çox qiymətli eksponatlar - qədim çap əsərləri, müasir Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin əsərləri daxil olmuşdur.

Muzeyin fondunu və ekspozisiyasını zənginləşdirmək məqsədilə əməkdaşlarımız akademik M.C.Cəfərov, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü A.Zamanov, filologiya elmləri doktoru, Moskva Dövlət Universitetinin professoru Ə.Şərif, qocaman jurnalist, tədqiqatçı alim Q.Məmmədli, xalq yazıçı və şairlərindən M.İbrahimov, S.Rəhimov, S.Rüstəm, R.Rza, B.Vahabzadə, X.R.Ulutürk, M.Araz, N.Həsənzadə, Turan Cavid və başqaları ilə daim məktub vasitəsi ilə əlaqə saxlanmış, əldə edilən materiallar fonda toplanmışdır.

Naxçıvanda yaşayan ədəbiyyatşünas alimlərimiz, yazıçı və şairlərimizdən akademik İsa Həbibbəyli, filologiya elmləri doktoru, professorlar Yavuz Axundzadə, Məhərrəm Cəfərlı, filologiya elmləri namizədləri Lətif Hüseyinzadə, Həmid Arzulu, Xanəli Kərimli, Fərman Xəlilov, Əbülfəz Muxtaroğlu, Lütviyyə Əsgərzadə, xalq yazıçısı Hüseyin İbrahimov, Azərbaycan Respublikasının əməkdar incəsənət xadimi, şairə-dramaturq Kəmalə Ağayeva, əməkdar incəsənət xadimi, şair Hüseyin Razi, şair-dramaturqlar Əliyev Yusifli, Həsən Fətullayev, Asim Yadıqar, Elman Həbib, Vaqif Məmmədov, Muxtar Qasımov, Elmira Qasımova, Rəhilə Elçin, Nazlı Hacı, Güllü Məmmədova, Sadiq Xanəliyev, Yaqub Şirinoğlu, Zaur Vedili, Budaq Təhməz, İbrahim Yusifoğlu və başqaları hər yeni nəşr olunan elmi əsərlərini, seçirlər kitablarını avtoqrafla muzeyimizə hədiyyə edirlər.

Muzey fonduna daxil olan eksponatlar rübdə bir dəfə "Yeni eksponatlar" başlıqlı sərgi ilə nümayiş etdirilir, əməkdaşlarımız tərəfindən muzeyə gələn tamaşaçılara bu barədə ətraflı məlumatlar verilir.

Muzeydə Dövlət Akademik Dram teatrının aktyorlarının ifasında tamaşaqa qoyulmuş C.Məmməd-quluzadənin "Ölümlər", "Dəli yığıncağı", H.Cavidin "İblis", "Xəyyam" tamaşalarının bütövlükdə marqnitafon lent yazıları, Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram

teatrının yaradıcı kollektivinin ifasında C.Məmməd-quluzadənin "Anamın kitabı", N.Həsənzadənin "Atabəylər" tamaşalarının və 1997-ci ildə muzeyimizin 30 illik fəaliyyətinin geniş qeyd olunması tədbirinin video-kasetləri fonda dəfə əksini tapır.

Azərbaycanda, eləcə də Naxçıvanda yaşayan xalq rəssamlarından O.Sadiqzadənin, B.Əfqanlıın, H.Əliyevin, M.Rəhmanzadənin, D.Kazımovun, T.Nərimanbəyovun, F.Salayevın, F.Əbdürrəhmanovun, E.Şamilovun, M.Qasımovun, N.Əliyevin, Ə.Axundovun, Q.Bağirovun, İ.Əliyevin və başqalarının yaratdıqları müxtəlif janrlı əsərlər, əsərlərə çəkilmiş rəngli qrafik illüstrasiyalar, heykəltəraşlıq əsərlərinin bir qismi ekspozisiyada nümayiş etdirilir və muzeyin fonduna qorunub saxlanılır.

Muzeydə Naxçıvan teatrının tarixini əks etdirən bir çox maraqlı eksponatlar vardır. Fondada Azərbaycan, rus, Avropa, o cümlədən dünya klassiklərinin dramaturgiyasından bəhs edən biri-birindən maraqlı fotolar, afişalar, proqramlar, dəvətnamələr, eskizlər, maketlər, ömürlərinə teatra bağlı olan görkəmli sənə uştarlarının fəaliyyətdən bəhs edən bukletlər, kitablar maraqlı və qiymətli eksponat kimi mühafizə olunur.

Naxçıvanda yaşayan ziyalılar - AMEA-nın Naxçıvan bölməsinin əməkdaşları, Naxçıvan Dövlət Universitetinin, Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun müəllimləri, Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinin jurnalistləri, orta məktəb müəllimləri əməkdaşlarımızla yaxından əlaqə saxlayır, muzey materiallarından istifadə edirlər.

Azərbaycan Respublikası prezidentinin fərman və sərəncamlarına əsasən yubileyi qeyd olunan yazıçı-şairlərə, əlamətdar günlərlə əlaqədar keçirilən tədbirlərə ekspozisiyada və mədəni-maarif müəssisələrində, təşkilatlarında sərgilər təşkil etmək üçün fondan materiallar seçilir, təlimata uyğun qaydada qeydiyyata aparılır.

Muzey əməkdaşları muxtar respublikada fəaliyyət göstərən ədəbiyyat profilli muzeylərə əməli-metodik köməkliklər göstərirlər.

Muzey əməkdaşlarının vəzifəsi Azərbaycan ədəbiyyatı klassiklərinin, yazıçı və şairlərinin həyat və yaradıcılığını dərinlən öyrənmək, muzeyə gələn tamaşaçılara ətraflı məlumat vermək və təbliğ etməkdir.

● **Xanım İSMAYILOVA,**

Cəlil Məmməd-quluzadə adına Ədəbiyyat muzeyinin baş fond mühafizi, əməkdar mədəniyyət işçisi